

Cyprianus

Bidden in een boze wereld

*Twee pamfletten uit het vroege christendom
Aan Donatus & Aan Demetrianus*

Ingeleid, bezorgd en vertaald
door Vincent Hunink

The logo for DAMON, featuring a stylized 'D' with a vertical line through it, followed by the word 'DAMON' in a bold, sans-serif font.

Inhoud

Inleiding 7

I Ad Donatum / Aan Donatus 24 / 25

II Ad Demetrianum / Aan Demetrianus 60 / 61

Inleiding

Hoe komt het dat mensen hun leven soms een totaal andere wending geven? Ze breken met hun christelijk geloof of hun familie, geven hun goedverdienende baan in de commerciële sector op en worden ineens moslim, schaaapsherder of bevlogen raadsman voor kansarmen. Het is ook in Nederland aan het begin van de 21e eeuw geregeld te zien: hoe bevoorrecht iemands positie ook is, er kan altijd een existentieel ongenoegen sluimeren, dat op een goed moment tot een radicale koerswijziging leidt.

Zo'n ommekeer heeft zich ook voorgedaan bij Cyprianus, de kerkvader die in dit boek centraal staat. Cyprianus werd omstreeks 200 geboren in een rijke, adellijke familie in Romeins Africa. Over zijn leven tot 246 weten we vrijwel niets met zekerheid. Er bestaat wel een antieke biografie van de hand van een naaste medewerker, maar die tekst is meer een lofzang op de latere heilige dan een bron van concrete informatie. Waarschijnlijk volgde Cyprianus een levensloop zoals die in de betere kringen gebruikelijk was en van getalenteerde jongens werd verwacht: hij zal een uitstekende opleiding hebben gekregen ter voorbereiding op een carrière als redenaar en advocaat.

Wat heeft de succesvolle Cyprianus bezielde om met dat comfortabele leven te breken? Een innerlijke onrust misschien, een ontevredenheid met de wereld zoals hij die ken-

de, een geestelijke leegte. Vanaf ongeveer 200 was er in Romeins Africa een beweging opgekomen die voor godzoekers, twijfelaars en ontevreden en een duidelijk alternatief bood en een helder perspectief schetste: het christendom. Cyprianus kwam in contact met een zekere Caecilius, een christelijke priester. Cyprianus trok in bij deze man en liet zich door hem bekeren. Dat moet omstreeks het jaar 246 zijn geweest. Ter ere van Caecilius nam hij een naam aan die aan hem herinnerde. Zijn volledige naam luidde vanaf dat moment: Thascius Caecilianus Cyprianus.

Vervolgens kwamen de ontwikkelingen in een stroomversnelling. Al spoedig na zijn doop werd Cyprianus priester en binnen een paar jaar zelfs bisschop van Carthago. De bronnen vertellen dat hij deze positie niet wenste, maar onder druk van de bevolking van Carthago zijn hoge ambt aanvaardde. Het zegt iets over de goede eigenschappen van Cyprianus dat hij binnen enkele jaren van ongelovige tot invloedrijk bisschop kon worden. Maar het is natuurlijk ook een aanwijzing voor de nog wat chaotische toestand waarin het christendom in deze periode verkeerde.

Inderdaad waren de problemen en moeilijkheden voor de nieuwe godsdienst bijzonder groot. Allereerst was het christendom nog altijd verboden, zoals het dat van het begin af was geweest en nog zou blijven tot het edict van Milaan in 312. In de periode tot 200 leverde dat verbod in de praktijk weinig hinder op omdat het christendom overal nog betrekkelijk marginaal was. Kleine groepjes christenen, vooral in de grote steden van het Romeinse Rijk, werden soms slachtoffer van razzia's en onderdrukking, maar

I

Ad Donatum

(1) Bene admones, Donate carissime. Nam et promisisse me memini et reddendi tempestiuum prorsus hoc tempus est, quo indulgente uindemia solutus animus in quietem solemnes ac statas anni fatigantis indutias sortiatur. Locus etiam cum die conuenit, et mulcendis sensibus ac fouendis ad lenes auras blandientis autumnii hortorum facies amoena consentit. Hic iocundum sermonibus diem ducere et studentibus fabulis in diuina praecepta conscientiam pectoris erudire.

Ac ne colloquium nostrum arbiter profanus impediatur aut clamor intemperans familiae strepentis obtundatur, petamus hanc sedem. Dant secessum uicina secreta, ubi dum erratici palmitum lapsus nexibus pendulis per harundines baculas repunt, uiteam porticum frondea tecta fecerunt. Bene hic studia in aures damus, et dum in arbores et in uites uidemus, oblectante prospectu oculos amoenamur, animam simul et auditus instruit et pascit obtutus.

I

Aan Donatus

(1) Goed dat je me erop wijst, mijn beste Donatus. Ja, ik herinner me mijn belofte en het is nu echt de juiste tijd die gestand te doen. Want het is oogsttijd en de ziel mag zich ontspannen en krijgt rust: de gebruikelijke, vaste *time-out* nu de dagen korter worden. Ook de plaats past bij dit moment. De zinnen hier worden gestreeld en gekoesterd door heerlijk milde herfstbriesjes die goed samengaan met de tuinen en hun prachtige aanblik. Het is een plezier om hier de dag door te brengen met praten en via serieuze onderwerpen de ziel in te wijden in de goddelijke voorschriften.

Maar ons gesprek mag niet worden gehinderd door een buitenstaander of overstemd door ongeremd lawaai van rumoerig personeel. Laten we daarom daarginds een plekje zoeken: daar vlakbij is een stil hoekje waar we ons kunnen terugtrekken. Wilde wijnranken hangen er in dichte verstrengeling neer en kruipen langs de dragende stokken, zodat het bladerdak er een wingerdgalerij heeft gevormd. Hier kunnen we mooi iets serieus bieden aan onze oren, terwijl we onze blikken laten gaan langs bomen en wijnstokken en onze ogen vergasten op een aantrekkelijk uitzicht. Zo krijgt de ziel tegelijk instructie via het gehoor en lafenis via het gezicht.

Quamquam tibi sola nunc gratia, sola cura sermonis est, contemptis uoluptuariæ uisionis inlecebris in me oculos tuos fixus es, qua ore, qua mente totus auditor es et hoc amore quo diligis.

(2) Ceterum quale uel quantum est, quod in pectus tuum ueniat ex nobis? Exilis ingenii angusta mediocritas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fecundi caespitis culminibus ingraescit. Adgrediar tamen facultate qua ualeo; nam et materia dicendi facit mecum. In iudiciis, in conatione pro rostris opulenta facundia uolubili ambitione iacetur. Cum de Domino, de Deo uox est, uocis pura sinceritas non eloquentiæ uiribus nititur ad fidei argumenta sed rebus.

Denique accipe non diserta sed fortia, nec ad audientiae popularis inlecebram culto sermone fucata, sed ad diuinam indulgentiam praedicandam rudi ueritate simplicia. Accipe quod sentitur antequam discitur nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed compendio gratiæ maturantis hauritur.

Hoewel, het enige wat jij wilt, het enige waar jouw aandacht naar uitgaat, is ons gesprek! De verlokkingen van dit heerlijke tafereel laat jij voor wat ze zijn en je houdt de ogen strak op mij gericht, een en al oor, niet alleen met je gezicht maar ook met je geest, in alle genegenheid die je mij toedraagt.

(2) Maar welke inzichten of wat voor belangrijks kan er eigenlijk vanuit mij in jouw hart komen? Mijn talent is schraal, beperkt, middelmatig, het brengt maar magere vruchten voort en draagt beslist geen massa sprietten voor een vol en vruchtbaar stuk groen. Niettemin zal ik maar beginnen, zo goed en zo kwaad als ik kan. Want ja, ook het thema werkt mee. In de rechtszaal, bij een speech vanaf een spreekgestoelte, daar mag een weelderige woordenvloed zich met een veelheid aan wendingen een weg banen, maar nu spreken we over de Heer, over God! Hier gaat het om zuivere, eenvoudige taal, die geen krachten put uit welsprekendheid voor de beargumentatie van het geloof maar op feiten berust.

Luister dan naar woorden die niet welluidend zijn maar sterk. Ze zijn niet stilistisch opgesmukt om de aandacht van de luisteraars te trekken, maar eenvoudig, direct en eerlijk om het goddelijke erbarmen te verkondigen. Luister naar wat je innerlijk voelt voordat je het leert, naar wat zich niet pas in de loop der tijd laat vergaren door langdurig onderzoek, maar wat je langs de korte weg van de versnellende genade in één keer binnen krijgt.